

Nr 1.

Ankom till Riksdagens kansli den 3 maj 1912 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 108 angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, samt i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1912 dagtecknad, till Riksdagen aflåten proposition, nr 108, hvilken af båda kamrarna hänvisats till behandling af särskilda utskottet nr 2, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden samma dag föreslagit Riksdagen att

*Kungl.
Maj:ts pro-
position.*

dels från och med år 1913, med godkännande af de i sagda protokoll intagna förslag till aflöningsstat samt till allmänna villkor och bestämmelser för aflöningsförmånernas åtnjutande, i riksstaten under sjätte hufvudtiteln uppföra ett ordinarie anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, å 138,200 kronor,

dels för upprätthållande af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 35,000 kronor,

dels ock från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat utsluta en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande proposition, får utskottet hänvisa till berörda utdrag af statsrådsprotokollet.

I sammanhang med nämnda proposition har utskottet till behandling förehåft två i anledning af densamma väckta motioner, den ena, nr 105, inom Första kammaren af herr *Antonsson* och den andra, nr 304, inom Andra kammaren af herr *Lithander*.

Motioner.

I herr *Antonssons* motion hemställes, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts proposition nr 108 angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, eller att, därest Riksdagen skulle finna skäl bevilja medel till upprättande af ifrågavarande ämbetsverk, propositionen måtte allenast på det sätt bifallas, „att

dels från och med år 1913 i riksstaten under sjätte hufvudtiteln uppföres ett ordinarie anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, å 100,400 kronor,

dels för upprätthållandet af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 anvisas ett belopp af 28,000 kronor,

dels ock från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat uteslutes en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m.

Herr *Lithander* har i sin motion hemställt om afslag å ifrågavarande proposition.

I fråga om motionärernas motivering får utskottet hänvisa till motionerna.

**Utskottets
yttrande.**
Allmänna
synpunkter.

Med den starka utveckling på samhällslifvets alla områden, som kännetecknat den senare tiden, och med de alltjämt ökade kraf denna utveckling ställer på staten, hafva nya och förändrade uppgifter för statsmakterna med allt större styrka framträdt. Bland dessa uppgifter intaga de sociala frågorna i vår tid en framskjuten plats; och det lär för en hvar stå klart, att detta i än högre grad blir fallet under den närmaste framtiden.

Emellertid lider handläggningen af hithörande spörsmål för närvarande af vissa brister, nämligen dels därutinnan att denna handläggning är splittrad på flera olika håll inom statsförvaltningen, dels ock framför allt därutinnan att för kommerskollegium, som fått sig anförtrodda de flesta hithörande arbetsuppgifterna, dessa genom sin snabba tillväxt kommit att verka tyngande och hindrande för verkets ursprungliga, högeligen viktiga verksamhet.

Den föreliggande propositionen afser att, så långt för närvarande torde kunna ske, undanröja de brister i omförmälda afseende, som måste anses förbundna med den nuvarande ordningen för hithörande ärendens handläggning inom statsförvaltningen. Förslaget innebär sålunda i hufvudsak en uppdelning af kommerskollegium genom utbrytande från detsamma af dess sociala ämbetsuppgifter samt dessas för-

läggande till ett närmast under civildepartementet lydande centralt ämbetsverk, socialstyrelsen. Dels härigenom och dels genom öfverflyttande till civildepartementet och socialstyrelsen af jämväl vissa andra, annorstädes inom centralförvaltningen nu förlagda sociala ärendesgrupper skulle till civildepartementets arbetsområde samlas flertalet dylika ärenden. Härmed afses å ena sidan att tillmötesgå Riksdagens i skrifvelse den 20 mars 1907 uttalade önskan om de sociala ärendenas sammanförande under ett departement och därför särskildt ägnade organ. Å den andra sidan åsyftas att genom en rationell uppdelning af kommerskollegii mångskiftande och omfattande arbetsbördan bereda möjlighet för ett bättre tillgodoseende af ämbetsverkets näringspolitiska uppgifter.

Såsom departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet närmare utvecklat, har kommerskollegium under de senare åren kommit att, vid sidan af sina ursprungliga åligganden för näringslivets befrämjande, omhänderhafva allt flera sociala ärenden. När statsmakterna åtagit sig nya sådana uppgifter, hafva dessa i allmänhet anförtratts åt kommerskollegium och särskildt dess afdelning för arbetsstatistik, hvilken sålunda efter hand kommit att utgöra en början till en central organisation för socialförvaltningen. Ursprungligen upprättad för utförande af socialstatistiska utredningar, har afdelningen därjämte tilldelats betydelsefulla förvaltningsuppgifter på det sociala området, särskildt i afseende å medling i arbetstvister, arbetsförmedling samt ledningen af och tillsynen öfver det frivilliga sjukkasseväsendet, för hvilken sistnämnda uppgift en särskild byrå år 1910 anknutits till afdelningen. I bredd med ämbetsåliggandenas tillväxt har en stark ökning måst ske af den arbetsstatistiska afdelningens personal, så att densamma nu omfattar inemot hälften af kommerskollegii hela arbetsstyrka och till antalet öfverträffar personalen inom åtskilliga af de centrala ämbetsverken. Till belysande af den arbetsmängd, som påhvilat afdelningen, torde böra anföras, att antalet under år 1911 diariesförda afgjorda ärenden utgjorde sammanlagdt ej mindre än 27,611, däraf visserligen 25,043 angifvits såsom mindre ärenden (till stor del statistiska), men 2,055 betecknats såsom ordinära och 513 såsom större ärenden. Bland dessa sistnämnda ingår ett antal omfattande utredningar och utlåtanden af ofta synnerligen arbetskräfvande beskaffenhet.

Jämväl å sina byråer för den egentliga näringsförvaltningen har kommerskollegium att handlägga en del sociala ärenden, nämligen angående arbetarskydd och yrkesinspektion, privat platsförmedlingsverksamhet och sjömanshusens arbetsförmedling samt emigrantagenters verksamhet och emigranternas fortskaffande till främmande världsdelar. Bland de nu nämnda ärendesgrupperna är den förstnämnda af den omfattning och betydelse,

att kommerskollegium i utlåtande den 28 februari 1912 hemställt, att en särskild byrå för arbetarskyddsärenden och yrkesinspektion måtte blifva inrättad, oberoende af huruvida det till Riksdagens pröfning nu föreliggande förslaget till arbetarskyddslag blefve antaget eller ej.

Öfver hufvud har en så stark ökning under de senare åren inträdt med afseende å kommerskollegii sociala ämbetsgöromål, att deras utförande kommit att, såsom kollegium ock uttryckligen framhållit, störande inverka på dess ursprungliga och egentliga uppgift, nämligen att vara statens speciella organ för handel, industri och sjöfart.

På sistberörda områden af samhällslifvet har utvecklingen varit föga mindre stark och genomgripande än på det sociala området. Äfven inom näringslifvet försiggår en hastig omvandling af statens uppgifter samt uppkomma oafslåtligt nya kraf på statsförvaltningens sakkunskap och arbetsduglighet. En af de viktigaste organisationsfrågor, som det tillkommer statsmakterna att snart lösa, är ock det af 1905 års Riksdag framförda spörsmålet om att för näringsintressenas behöriga tillgodosende inrätta ett särskildt departement för handel, industri och sjöfart. För att afhjälpa de närmaste behofven af förstärkning i kommerskollegii för det näringspolitiska arbetet afsedda personal, har innevarande års riksdag i anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisat medel för den näringsstatistiska afdelningens utvecklande till en byrå samt för industribyråns organiserande på sådant sätt, att densamma i realiteten uppdelas på tvänne byråer. Härigenom kommer ämbetsverket att, oberäknadt den stora arbetsstatistiska afdelningen och den därtill anknutna sjukkasseybyrån samt oafsedt den blifvande organisationen för arbetarskyddsärendenas handläggning, från och med nästföljande år arbeta på fem byråer.

Af hvad utskottet nu anført rörande kommerskollegii verksamhet, lärer framgå, att densamma redan med hänsyn till sin yttre omfattning icke lämpligen låter sig längre sammanhålla inom ett ämbetsverk. En närmare granskning af kollegii olika ämbetsuppgifter ger ock vid handen, att de äro synnerligen mångskiftande. Härtill kommer, att på kollegii såväl näringspolitiska som socialpolitiska verksamhetsområden, efter hvad känt är, för närvarande pågå utredningar, hvilka torde komma att medföra ytterligare utvidgning af dess göromål och ökning af dess personal.

Naturligtvis måste ledningen af ett ämbetsverk med så skiftande uppgifter och inom så utvecklingskraftiga delar af samhällslifvet, som här äro i fråga, ställa stora kraf på särskildt verkets chef. Det kan näppe- ligen alltid förväntas, att samma person skall kunna helt beherska och göra sig gällande såsom ledare och särskildt initiativtagare inom båda dess hufvudsakliga arbetsområden. Den omständigheten, att viktigare ären-

den äro föremål för kollegial handläggning, däri deltaga cheferna för ämbetsverkets näringspolitiska byråer, föranleder vidare, att dessa byråchefer nödgas nedlägga afsevärd tid och möda på de större sociala frågor, som i ständigt ökad antal från den arbetsstatistiska afdelningen föredragas till afgörande. De på ämbetsverkets egentliga arbetsområde ledande krafterna blifva på detta sätt förhindrade att helt ägna sig åt sina näringspolitiska uppgifter.

Utskottet anser sålunda ådagalagdt, att den nuvarande föreningen af de båda hufvudgrupper af uppgifter, som tillhöra kommerskollegium, medför allvarliga olägenheter för båda kategorierna, de näringspolitiska såväl som de sociala. Ett särskiljande af dessa ärenden från hvarandra inom förvaltningen finner därför utskottet vara af behovet påkalladt. Utskottet förväntar ock, att den mera rationella begränsning af kommerskollegii verksamhetsområde, som därmed till förmån för dess ursprungliga och hufvudsakliga uppgifter vinnes, skall visa sig ägnad att underlätta ett skyndsamt vidtagande af de ytterligare åtgärder, som kunna finnas nödiga för ett tillgodoseende af näringarnas berättigade intressen. De i herr *Lithanders* motion uttalade farhågorna för en menlig inverkan på näringsförvaltningen utaf den föreslagna socialstyrelsens inrättande kan utskottet icke dela. Tvärtom hyser utskottet den uppfattningen, att organiserandet af särskilda centrala förvaltningsorgan för enbart de näringspolitiska och enbart de socialpolitiska intressena skall verksamt gagna näringslivet.

Uppdelning
af kommers-
kollegium.

Med hänsyn till de sociala ärendenas beskaffenhet och civildepartementets nuvarande befattning med dylika spörsmål finner utskottet riktigt, att den blifvande socialstyrelsen förläggas under detta departement.

Social-
styrelsens
ställning.

I sin motivering till Kungl. Maj:ts förslag har departementschefen i afseende å socialstyrelsens befattning med regeringsärenden ställt i utsikt, att socialstyrelsens personal skulle åläggas skyldighet att inom civildepartementet medverka ej mindre med beredande till underdånig föredragning af på Kungl. Maj:ts pröfning ankommande sociala ärenden än afven med expediering af Kungl. Maj:ts beslut i sådana ärenden. Departementschefen framhåller, att direkta praktiska fördelar stå att vinna genom en sådan anordning, hvilken redan kommit till användning vid organiserandet af flere under de senare åren upprättade nya verk, nämligen försäkringsinspektionen, bankspektionen och kontrollstyrelsen.

Utskottet är icke i tillfälle att bedöma, huruvida den ifrågavarande anordningen kan hafva visat sig ur praktisk synpunkt ändamålsenlig för de nämnda ämbetsverkens vidkommande. Det synes dock utskottet klart,

att de erfarenheter, som i sådant afseende må hafva vunnits beträffande de omnämnda verken, icke utan vidare äga vitsord med afseende å socialstyrelsen. Användandet af den ifrågasatta anordningen har hittills begränsats till ett fåtal ämbetsverk af mera speciell karaktär, hvilkas regeringsärenden tillhöra ett och samma trängre ärendesområde samt till antalet icke äro synnerligen betydande. Då i motsats härtill socialstyrelsen tilldelas ett mycket omfattande arbetsfält, som innesluter ärendesgrupper af ganska skiftande beskaffenhet, kan det enligt utskottets mening med skäl ifrågasättas, huruvida nu bör vidtagas en åtgärd, som innebär afvikelse från hvad gäller beträffande öfriga centrala verk af jämförlig beskaffenhet, såsom t. ex. kommerskollegium.

En särskild anledning till varsamhet från Riksdagens sida ser utskottet i den omständigheten, att föredragande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet i denna del uppenbarligen anknuter sig till de allmänna grunder för en ändrad organisation af statsdepartementen, som departementalkommitterade uppställt och redan i hufvuddrag meddelat i samband med framläggandet af deras gemensamt med kommerskollegiumkommittén utarbetade förslag till upprättande af en socialafdelning inom civildepartementet. Den vidtutseende frågan om en allmän departementalreform föreligger emellertid ej för närvarande till Riksdagens pröfning, och det har därför synts utskottet angeläget att icke nu förorda vidtagandet af någon åtgärd, som i något hänseende kan föregripa Riksdagens blifvande behandling af nyssberörda reform eller dess grundprinciper.

På nu anförda skäl anser sig utskottet böra uttala, att såsom förutsättning för inrättandet af en socialstyrelse skall gälla, att styrelsens och dess tjänstemäns ställning i förevarande afseende nu ordnas i full öfverensstämmelse med hvad för närvarande är förhållandet inom det verk, kommerskollegium, från hvilket styrelsen närmast leder sitt ursprung, samt inom öfriga därmed jämförliga ämbetsmyndigheter.

Organisation. Beträffande den föreslagna socialstyrelsens organisation finner väl utskottet nödvändigt, att styrelsen utrustas med den personal, som erfordras för att densamma tillfredsställande skall kunna fylla de viktiga uppgifter, som skola tillkomma den. Å andra sidan lär det tillämnade nya ämbetsverket från början icke böra stadigvarande förses med större arbetskrafter, än som med hänsyn till redan föreliggande arbetsuppgifter är oundgängligt.

Såsom utskottet förut omförmält, skall med socialstyrelsens upprättande den nuvarande afdelningen för arbetsstatistik lösrytas från kommerskollegium och inorganiseras i det nya verket. Med afseende å denna

del af socialstyrelsens uppgifter föreligger alltså tillräcklig erfarenhet för ett tillförlitligt bedömande af de för uppgifternas fyllande erforderliga arbetskrafterna. Utskottet har på den grund ansett sig böra i hufvudsak ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag om uppförande å ordinarie stat af socialstyrelsens personal. Därmed vill utskottet ock tillmötesgå de grundade anspråken på, att den arbetsstatistiska afdelningens mera stadigvarande personal, som med undantag för allenast chefen hittills innehaft extra ordinarie befattningar, tillförsäkras förmånen af ordinarie anställning. Utskottet förutsätter ock, att därmed väsentligt gagn beredes staten, icke minst därigenom att de många omfattande och kostsamma utredningsarbeten, som torde komma att öfverlämnas till socialstyrelsen, böra kunna ordnas på ett mera planmässigt och därför billigare sätt, därest åtminstone en större del af den med sådana arbeten förtrogna personalen kan stadigvarande fästas vid styrelsen.

Emellertid har utskottet icke känt sig öfvertygadt om, att redan nu fyra byråer böra uppföras å ordinarie stat. Redan den omständigheten, att inom åtskilliga af de för socialstyrelsen föreslagna arbetsområdena för närvarande föreligga förslag eller pågå utredningar, som torde komma att föranleda ytterligare anordningar, innebär viss anledning till att nu iakttaga varsamhet vid tillmätandet af de ordinarie arbetskrafterna. Därjämte är att märka, att ett förslag till ny arbetarskyddslagstiftning nyss förelagts Riksdagen samt att, äfven om detsamma skulle komma att af Riksdagen godkännas, det likväl ej torde nu vara möjligt att klart förutse omfattningen af de på socialstyrelsen ankommande göromålen på detta område.

Den granskning af förslaget, som ur nu angifna synpunkter företagits, har gifvit utskottet anledning förorda, att för närvarande å ordinarie stat endast uppföras tjänstemän för tre byråer, något som emellertid syntes böra föranleda, att medel anvisas å extra stat för att, i den mån så anses nödigt, ytterligare tjänstemän skola kunna anställas. Utan att närmare ingå på spörsmålet om ärendenas fördelning mellan de olika byråerna föreslår utskottet därför, att beräknad aflöning för 1 byråchef, 1 tjänsteman af första lönegraden och 1 skrifbiträde af lägre grad öfverföres från ordinarie till extra stat. Därvid lär, på sätt förut i liknande fall ägt rum, böra från aflöningsbeloppen afdragas i rundt tal hvad som motsvarar de afgifter för egen pensionering, som skola erläggas vid dessa tjänsters eventuella förvandling till ordinarie, utgörande för en tjänsteman af 3:dje lönegraden 300 kronor, för en tjänsteman af 1:sta lönegraden 100 kronor samt för skrifbiträdet 50 kronor eller tillhopa 450 kronor. Vid sammanläggning af det därvid erhållna beloppet, 12,850 kronor, med i den framlagda staten under »Extra anslag» redan upptagna 16,000

kronor, har utskottet afrundat den uppkomna summan till 28,000 kronor, som uppförts under titel: »Till extra tjänstemän och biträden, gratifikation och sakkunniga etc.»

Hvad angår den i förslaget till stat för socialstyrelsen upptagna ledamoten för lagärenden skulle, enligt departementschefens motivering, denne få till hufvudsakligt äliggande att handhafva de på hela styrelsen ankommande viktigare lagstiftnings- och författningsfrågor, hvarjämte han skulle närmast handlägga ärenden angående styrelsens organisation, instruktion och arbetsordning. Då gifvetvis, såsom också under den förberedande behandlingen af förevarande ärende från olika håll blifvit framhållet, styrelsen i afsevärd omfattning torde komma att handlägga betydelsefulla författningsfrågor, har utskottet ansett det vara af vikt att genom anställandet af en sådan ledamot hos styrelsen bereda densamma erforderlig juridisk kompetens. Enär vidare en för uppgiften fullt lämplig person icke lär kunna förvärfvas, med mindre hans aflöning sättes till det af Kungl. Maj:t föreslagna belopp, har utskottet i sådant afseende intet att erinra.

Med hänsyn till svårigheten att nu fullt öfverskåda omfattningen af de uppgifter, som skulle tillkomma denne tjänsteman, har emellertid utskottet ansett öfvervägande skäl tala för, att han ej erhåller samma fasta ställning å lönestaten som de ordinarie tjänstemännen. Utskottet har därför ansett hans aflöning böra utgå i form af arfvode, som af utskottet beräknats till 8,100 kronor, hvaraf 5,600 kronor skulle motsvara lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar. Därest ledamoten för lagärenden ej innehar ordinarie befattning, hvarmed följer skyldighet att erlægga pensionsavgift, eller innehar befattning, hvarmed följer skyldighet att erlægga lägre sådan afgift än som åligger tjänsteman af 3:dje lönegraden, lär den del af arfvodet, som anses motsvara lönen, böra jämkas sålunda, att behållna inkomsten af befattningen ej öfverstiger 7,800 kronor. Utskottet har verkställt den jämkning i de allmänna villkoren för de å staten uppförda aflöningsförmånernas åtnjutande, som påkallas af den nu föreslagna förändringen i ledamotens för lagärenden ställning.

De för verkets tjänstemän i öfrigt af Kungl. Maj:t föreslagna löner äro tillmätta efter de vid senast verkställda löneregleringar tillämpade lönetyper. Utskottet har med afseende härå icke funnit anledning till annan erinran, än att chefens löneförmåner för närvarande torde kunna bestämmas till 10,000 kronor i stället för 11,000 kronor, detta med anledning däraf att utskottet icke kunnat tillstyrka, att det nya ämbetsverket i sin helhet redan nu uppföres på ordinarie stat.

Af det förut anförda följer, att utskottet icke kan biträda de af herrar *Antonsson* och *Lithander* gjorda yrkanden.

På grund af hvad sålunda yttrats hemställer utskottet,

A)

att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, måtte

1:o godkänna följande stat att tillämpas från och med år 1913 för ett nytt centralt ämbetsverk för sociala ärenden, benämndt socialstyrelsen, med den ställning och befogenhet, som af utskottet ofvan angifvits:

Utskottets
hemställan.

Aflönings- och omkostnadsstat för socialstyrelsen.

	Lön eller mot- svarande.	Tjänst- görings- pengar eller mot- svarande.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
A. Ordinarie anslag.					
1 chef för socialstyrelsen	6,200	2,800	1,000	10,000	
2 fullmäktige, arfvoden å 1,000	—	—	—	2,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
2 byråchefer	10,000	5,000	1,200	16,200	
1 ledamot för lagärenden, arfvode	5,600	2,500	—	8,100	
1 sekreterare	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
4 tjänstemän af 2:dra graden (1 sekreterare och inspektörsassistent, 3 förste aktuarier)	14,400	7,200	1,600	23,200	
1 tjänsteman af 1:sta graden, aktuarie tillika registrator och kassör	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytter- ligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.
3 tjänstemän af 1:sta graden (2 aktuarier samt en bibliotekarie, tillika registrator)	6,600	4,500	900	12,000	
1 kvinnligt skrifbiträde af högre grad	900	550	150	1,600	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kr. och efter 10 år med ytter- ligare 200 kr.
3 kvinnliga skrifbiträden af högre grad	2,700	1,650	450	4,800	
1 kvinnligt skrifbiträde af lägre grad	700	350	150	1,200	
6 kvinnliga skrifbiträden af lägre grad	4,200	2,100	900	7,200	
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	
Till amanuenser, sakkunniga, extra biträden, gratifikationer och vikariatsersättningar	—	—	—	17,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytter- ligare 100 kr.
Ordinarie anslag: Summa kronor	—	—	—	123,900	

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 11 saml. 2 afd. 1 häft. (Nr 1.)

	Summa.
	Kr.
<i>Anm. 1.</i> Därest ledamoten för lagärenden ej innehar ordinarie befattning, hvarmed följer skyldighet att erlägga afgift för egen pensionering, skall den del af arvodet, som anses motsvara lönen, minskas med 300 kronor; innehar han åter befattning, hvarmed följer skyldighet att erlägga lägre sådan afgift än som åligger tjänsteman af 3:dje lönegraden, skall från nämnda del af arvodet afdragas så stort belopp, att detta afdrag och den honom i förenämnda hänseende åliggande pensionsafgiften tillsammans utgöra 300 kronor.	
<i>Anm. 2.</i> Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.	
B. Extra anslag.	
Till extra tjänstemän och biträden, gratifikation, sakkunniga etc.	28,000
Till införsäkring af statistiska primäruppgifter, ombud i orterna m. m.:	
för den allmänna socialstatistiken	12,000
> större specialundersökningar	5,000
> landtarbetarstatistiken	2,000
<i>Extra anslag:</i>	Summa kronor 47,000
	Tillsammans kronor 170,900

2:o) förklara, att följande allmänna villkor och bestämmelser skola gälla för aflöningsförmånernas åtnjutande, nämligen

dels

att samtliga ordinarie tjänsteinnehafvare i socialstyrelsen skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag;

dels

att innehafvare af ordinarie tjänst i socialstyrelsen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljes i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk

tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas; skolande befattningshafvare i socialstyrelsen slutligen, likaledes med bibehållande af nyssnämnda förmåner, vara underkastad att, när helst så af Kungl. Maj:t pröfvas lämpligt, förflyttas till annan befattning inom förvaltningen på det sociala området;

att med ordinarie befattning i socialstyrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, socialstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tillsvidare bibehållas;

att tjänsteman i första eller andra lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där socialstyrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljes varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget eller i det fall, där aflöningen utgöres af arfvode, den del däraf, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljes är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget eller af arfvodet, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljes pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå till befattningshafvare för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshafvare varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej finns skäligt låta honom uppbära något däraf;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för ämbetsresor eller för beredande af semester, innehafvare af lägre befattning skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i socialstyrelsen, densamma, mot åtnjutande, i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljes af däremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare vid bestämmandet af rätten till löneförhöjning tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen eller annan, samma lönegrad tillhörande befattning i kommerskollegium, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller förordnande tillsvidare att vara innehafvare af befattningen;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att tjänstemännen äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chefen, byråcheferna och ledamoten för lagärenden samt tjänstemännen af andra lönegraden enhvar under en och en half månad samt tjänstemännen af första lönegraden enhvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af chefen bestämmes, begagna sig af semester;

att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget eller, där aflöningen utgöres af arfvode, den del däraf, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar, utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt;

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstbefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed;

att enhvar, som med eller efter den nya lönestatens ikraftträdande tillträder befattning i socialstyrelsen, skall vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande innehafvare af ordinarie befattningar i kommerskollegium, hvilka, oaktadt därtill berättigade, icke före den 1 november 1912 anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

att enhvar vaktmästare i socialstyrelsen må årligen, i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester under 15 dagar, samt

att vid sjukdomsförfall för förste vaktmästaren eller, när det erfordras för beredande åt honom af semester, annan vaktmästare skall vara skyldig att, om han förordnas att uppehålla förste vaktmästarens befattning, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår, med rätt att därunder, i stället för egna tjänstgöringspenningar, åtnjuta, vid sjukdomsförfall för förste vaktmästaren de med dennes befattning förenade tjänstgöringspenningar och under hans semester ett mot samma tjänstgöringspenningar svarande belopp; samt

dels ock slutligen

att kvinnligt biträde, som vid de nya tjänsternas uppförande i stat är anställdt hos kommerskollegium och antages till biträde å socialstyrelsens stat, må för åtnjutande af löneförhöjning genom ålderstillägg räkna

sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehåft stadig anställning hos kommerskollegium;

att för kvinnliga biträden å socialstyrelsens stat skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser, nämligen

1) att, då vid uppförande i stat af sådan tjänst till innehafvare af tjänsten befordras person, som omedelbart före sin befordran inom vederbörande ämbetsverk utfört samma arbete som det till tjänsten hörande mot fast arfvode under föregående år till belopp, öfverstigande hvad enligt staten skall utgå till tjänstens innehafvare, ämbetsverket skall äga bereda fyllnad i aflöningen för dess uppbringande till nämnda arfvodes belopp; dock att biträdet genom dylik aflöningsfyllnad ej må i något fall tillgodoföras aflöning till högre belopp, än som motsvarar beloppet af den med befattningen i fråga förenade slutaflöningen, tjänstgöringspenningar och ortstillägg däri inräknade;

2) att biträdes arbetstid å tjänsterummet skall vara 6 timmar, men i verk, där nämnda arbetstid är för tjänstemännen bestämd till 7 timmar, denna tid, samt att, då arbetstiden är 6 timmar, biträdet skall vara pliktigt att i särskilda fall, när arbetets behöriga gång det kräver, kvarstanna i arbetet å tjänsterummet intill ytterligare en timme;

3) att biträde, där ej annat är stadgadt i vederbörande aflöningsstat, må åtnjuta semester under en månad om året, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske;

4) att, där biträde med aflöning efter den lägre typen befordras till biträdesbefattning, för hvilken aflöning utgår efter den högre typen, biträde, som redan intjänat sista ålderstillägget i den lägre graden, må för erhållande af första ålderstillägget i den högre graden få tillgodoräkna sig högst fem år af den tid, som förflutit från det biträdet tillträdde det sista ålderstillägget i den lägre graden;

5) att, där inom ett ämbetsverk äro anställda biträden af såväl högre som lägre grad, biträde af lägre grad skall vara skyldigt att, om det förordnas såsom biträde af högre grad hos ämbetsverket, bestrida befattningen som sådant, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår; ägande sålunda förordnad biträde af lägre grad att därunder i stället för egna tjänstgöringspenningar åtnjuta, om förordnandet erfordras i följd af sjukdomsfall, de med den tjänstledigas befattning förenade tjänstgöringspenningar, men, då förordnandet erfordras för beredande af semester, ett mot den semesterledigas tjänstgöringspenningar svarande belopp;

6) att gift kvinna må till biträdestjänst befordras allenast efter af Kungl. Maj:t på framställning i hvarje särskildt fall lämnadt medgifvande;

7) att, där kvinnlig innehafvare af biträdestjänst ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att af sådan anledning afgå från tjänsten, därest icke vederbörande öfverordnade myndighet med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande finner det nödigt;

8) att biträdestjänst skall af vederbörande ämbetsverk eller myndighet tillsättas medelst konstitutiorial och att tillsättningen skall ske efter tjänstens ledigförklarande genom kungörelse;

9) att rörande tillsättningen i öfrigt, kompetensfordringar, ordningen för meddelande af tjänstledighet och afsked samt för åtal och disciplinär bestraffning och dylikt skola gälla de närmare stadganden, som må varda af Kungl. Maj:t bestämda; samt

10) att i öfrigt de för vederbörande ämbetsverk och myndighet stadgade villkor och bestämmelser för aflöningsförmånernas åtnjutande skola i tillämpliga delar och i den mån de icke stå i strid mot hvad här blifvit föreskrifvet lända till efterrättelse.

3:o) i riksstaten under sjätte hufvudtiteln uppföra ett ordinarie anslag till socialstyrelsen å 123,900 kronor.

4:o) för upprätthållande af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 47,000 kronor.

5:o) från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat utesluta *dels* aflöning till en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m. till belopp af 6,400 kr., *dels ock* i anslaget till vikariatsersättningar m. m. ingående semesterersättning åt samme byråchef, uppgående till 250 kronor.

B)

att herrar *Antonssons* och *Lithanders* förevarande motioner måtte anses besvarade genom hvad utskottet ofvan hemställt.

Stockholm den 3 maj 1912.

På utskottets vägnar:

GUST. LAGERBRING.

Reservation:

af herr *Cavalli* mot vissa delar af utskottets motivering;

samt af herr *Lithander*, som anført:

Under hänvisning till i frågan väckt motion nr 304 anhåller jag härmed få anmäla min reservation mot utskottets beslut.

Därmed har jag ingalunda underkänt betydelsen af de uppgifter, som socialstyrelsen skulle omfatta. Tvärtom anser jag, att *de böra och kunna tillgodoses på ett bättre och mera effektivt sätt* än som blefve fallet vid bifall till den kungl. propositionen och utskottets förslag.

För min del anser jag, att en grundligare utredning bör ske och att vägen bör vara *att först genom upprättande af ett näringsdepartement främja svenskt näringslif i alla dess grenar*. Därigenom beredes tillfälle att skapa de medel, som behöfvas för att bättre än eljest tillgodose de syften, som stå på socialstyrelsens program och hvars uppgift till hufvudsaklig del endast kan vara att anteckna, följa samt med tillgängliga medel afhjälpa bristfälligheter, ty långt viktigare än ett statistiskt upptecknande af fakta är att *skapa nya arbetstillfällen* och därvid utnyttja kännedom af det statistiska materialet. I *skapande arbete* ligger den största *sociala* uppgiften och den tillhör ett blifvande *näringsdepartements* arbete.

Den svenska industrien, som i väsentlig mån har att bidraga äfven till socialstyrelsens behof och i öfrigt i många afseenden är intresserad i föreliggande fråga, har endast pro forma med otillräcklig tid för yttrande i sista stund tillfrågats af kommerskollegium, hvilket med skärpa påvisas af Sveriges arbetsgifvareförening i dess utlåtande till kommerskollegium och utgör ett ytterligare bevis på den hast och det outredda tillstånd, i hvilket denna fråga framlagts af regeringen.

Då det statistiska arbete, som skulle åligga socialstyrelsen, redan utföres af tjänstemännen i kungl. kommerskollegium, där arbetskrafterna tillfälligt kunna kompletteras, om det skulle visa sig nödvändigt, och då för öfrigt meningen voro, att den s. k. socialstyrelsen skulle bestå af så godt som oförändradt samma personer, som nu förrätta arbetet, så hvarken har något förut försummats eller blir försummadt af det, som skulle ombesörjas bland de arbetsuppgifter, som skulle åligga det nya ämbetsverket.

När alltså *själfva arbetet* kan skötas, så synes mig försiktigheten, sparsamheten och omsorgen böra mana till att icke skapa ett nytt centralt

ämbetsverk midt under pågående utredning beträffande departementens ombildning och på så vis föregripa departementalreformen och inverka på handlingsfriheten för departementalkommittén och riksdagen vid slutbehandlingen af denna fråga. Sägna hvad man vill, man skapar likvisst enligt Kungl. Maj:ts förslag, äfven med reservationer för handlingsfrihet vid departementalreformen, nya ämbeten, som i praktiken finge tagas hänsyn till.

Något *verkligt* behof synes mig icke förefinnas för en sådan åtgärd som att utbryta ett verk ur departementalkommitténs utredningsuppgift och nu skapa ett nytt centralt ämbetsverk.

När detta ej är nödvändigt för själfva arbetsresultatet, så kan jag för min del ej gifva min röst för en anordning, som i verkligheten till hufvudsaklig del innebär ett skapande af nya ämbeten och höjda löner, innan vi ännu veta, hvilka förslag departementalkommittén slutligen kommer till.

För min del är jag icke öfvertygad om, att den uppdelning af ärenden och de anordningar, som vid den hastiga behandlingen af hela denna utbrytningsfråga såväl inom departementalkommittén som vid frågans föreläggande för riksdagen äro de bästa möjliga eller de, som ett noggrant pröfvande af frågan skulle gifva till resultat.

Då kommerskollegii omskapande för öfrigt sammanhänger med frågan om ett näringsdepartement synes det mig vara det enda riktiga att taga dessa frågor i ett sammanhang.

De för socialstyrelsens olika byråer upptagna rubrikerna angifva stora och viktiga spörsmål och arbetsuppgifter, för hvilka litet hvar äga intresse, men hur socialstyrelsen i verkligheten skall kunna lösa själfva frågorna, i hvad mån själf deltaga i arbetsuppgifterna och därvid förhålla sig till de olika ärendena, synes mig vara alldeles för otydligt preciseradt för att vi i det nuvarande stadiet skola kunna fatta beslut därom, än mindre på det beslutet grunda ett helt nytt centralt ämbetsverk på ordinarie stat.

Den i förslaget för tredje byrån upptagna moderskapsförsäkringen är i föreslagen form utdömd från sakkunnigt håll, nu senast af lagrådet, redan innan den nu ifrågavarande kungl. propositionen hunnit slutbehandlas inom utskottet. Det är ju icke osannolikt att vid ett mera noggrant pröfvande af den föreliggande kungl. propositionen äfven andra ärenden skulle röna samma öde.

I hvad mån skall ålderdomsförsäkringsfrågan beröra socialstyrelsen? Skall den inrangeras i tredje byrån mom. b eller uppdelas på andra? Eller skall denna stora fråga, som enbart hvad *arbete* beträffar torde kräva nästan ett helt ämbetsverk, stå alldeles utanför socialstyrelsen, fastän den

i statistiskt och andra afseenden torde sammanfalla med andra ärenden, som den föreslagna socialstyrelsen har på sitt program.

Det synes verkligen vara så mycket att utreda i den nu föreliggande frågan, att allt talar för att vi böra afvakta slutresultatet af departementalkommitténs arbete.

Äfven om kommerskollegium frigöres från de ärenden, som socialstyrelsen skulle öfvertaga, finnes ej grundad anledning antaga, att kommerskollegium skulle i någon högre grad kunna fylla näringslivets fordringar i afvaktan på ett näringsdepartement. Erfarenheten tyder ej härpå, ty *redan innan* kommerskollegium splittrat sin verksamhet och aflägsnat sig från sina ursprungliga uppgifter, framkommo kraf på ett näringsdepartement. Industriens och handelns män ha *icke under någon period* i kommerskollegium funnit det initiativ, den lifaktighet, den förståelse för och kontakt med näringslivet, som med rätta kunnat ställas på ett dess organ inom statsförvaltningen. Kommerskollegium har varit ett ämbetsverk, som inom sig haft mången dugande enskild kraft och många för tjänstfulla arbeten äro utförda, men som helhet har det icke motsvarat näringslivets kraf och dess »raison d'être» har på senare tider till hufvudsaklig del uppehållits genom sysslande med ärenden, som icke tillhört dess egentliga verksamhet.

Därför bör det icke framhållas såsom något skäl för socialstyrelseärendenas utbrytning, att näringslivet behöfver hvad som sedan återstår af kommerskollegium, ty skall denna återstod kunna fylla de kraf, som näringslivet uppställer, så torde nog kommerskollegium få betydligt omskapas och erhålla betydligt mera praktisk läggning. Näringslivet torde nog få reda sig som hittills i afvaktan på det *verkliga* näringsdepartement, som önskas.

Ej heller torde kommerskollegium, innan departementalkommittén är fullt färdig, med verkligt fog kunna yrka på att frigöras från ärenden, och arbeten, för hvilka kommerskollegium och dess enskilda tjänstemän varit så intresserade, att dessa ärenden kommit att såsom arbetsuppgift blifva hufvudsak och hufvuduppgiften bisak. Särskildt bör det bemärkas, att kommerskollegium själf förordat förläggande dit af ärenden, som nu framhållas såsom öfverbelastning. Icke längre tillbaka än 1910 har kommerskollegii nuvarande chef tillstyrkt att sjukkasseinspektionen och sjukkassestatistiken skulle tillföras kommerskollegii arbetsuppgifter. Olycksfallsstatistiken och ökad arbetsstatistik ha tillkommit med kommerskollegii goda vilja.

Först i samband med anordnande af socialstyrelse har öfverbelastningen blifvit särskildt framhållen.

Det synes mig, att möjligen befintlig öfverbelastning i kommerskollegium lika väl som i öfriga verk icke bör nu regleras såsom den kungl. propositionen föreslår utan i ett sammanhang med verken i öfrigt och efter departementalkommitténs utlåtande i sin helhet. I afvaktan härpå kan och bör arbetet ordnas temporärt.

Bland bevis för öfverbelastning inom kommerskollegium framhålles i Kungl. Maj:t:s proposition nr 108, sid. 112, att på kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik jämte sjukkassebyrån m. m. *afgjorda ärenden* utgjorde icke mindre än 27,611. Därefter upplyses, att 513 ärenden voro större. Denna siffra synes mig vara den enda som äger intresse och därnäst 2,055 ordinära ärenden. De 25,043 mindre ärendena bidraga till den imponerande slutsiffran, men äro i öfrigt af föga intresse och kunna bidraga till missuppfattning beträffande arbetsbördan. Inte borde väl i kungl. proposition på fullt allvar bland *afgjorda ärenden* i ett kungl. ämbetsverk upptagas 25,043 till största delen statistiska uppgifter.

Att bland 27,611 enligt den kungl. propositionen *afgjorda ärenden* inom ett verk, som utgör en länk mellan näringslivet och Kungl. Maj:t, på den sociala afdelningen endast 36 gifvit anledning till utlåtanden och skrivelser till Kungl. Maj:t, ange ju ett relativt litet antal ärenden, som kräft denna åtgärd.

När man vet, att för att handlägga de sociala ärendena inom kommerskollegium 50 personer varit sysselsatta (d. v. s. halfva personalen) utom 39 ombud i olika delar af riket samt att kostnaden härför rör sig omkring 125,000 kronor, då kan ingen säga, vare sig att tillgodoseendet af *sociala spörsmål* hittills förbisetts eller att med förslaget till *socialstyrelse* något värdefullt nytt tillkommit.

När arbetsbördan växer, finnas flera åtgärder för att lösa svårigheter. En är, att genom förbättrad organisation möta det växande arbetet. Först sedan denna ordning vidtagits bör efter behof extra arbetskrafter anlitas.

Den statistik, som den kungl. propositionen anför öfver behandlade större och ordinära ärenden, jämförd med personal och kostnader på de afdelningar, som handlagt dessa ärenden, synes mig tala för att låta någon speciellt duglig organisatör undersöka, om det icke tillsvidare kan ordnas så, att med ändrad organisation kan på ett fullt nöjaktigt sätt inom kommerskollegium åstadkommas det arbete, som förelagts socialstyrelsen.

På grund af hvad jag sålunda anfört anhåller jag

att få yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition
nr 108.

Stockholm den 3 maj 1912.

Edvard Lithander.

Herrar *Ollas A. Ericsson* och *K. R. Rydin* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes slutliga behandling inom utskottet.
